

Studieförbundens folkbildning per RegSO

Den här PM:en är en granskning av hur nedskärningen mot studieförbund påverkat deltagandet i olika delar av landet under 2024 jämfört med 2023. Det är sedan tidigare känt att antalet arrangemang under det första året av statlig nedskärning minskade i 244 kommuner. Genom att analysera hur minskningen fördelades mellan olika regionala statistikområden (RegSO) kan vi se inte bara vilka kommuner som drabbats, utan också hur effekterna av nedskärningen fallit ut i olika delar av kommunerna.

För att göra analysen har vi utgått från Regionala statistikområden (RegSO) som delar in Sverige i drygt 3 300 olika stora områden. Varje RegSO består i sin tur av Demografiska statistikområden (DeSO) som anger om området är huvudsakligen landsbygd, huvudsakligen bebyggelsekoncentration (mindre tätorter) eller huvudsakligen centralort (huvudorten i varje kommun). För den här PM:en har vi överfört dessa kategorier till varje RegSO.

För att kunna analysera studieförbundsdeltagande per RegSO delas statistiken upp efter deltagarnas folkbokföringsadress. Denna analys visar alltså var studieförbundens deltagare i studiecirkel och annan folkbildningsverksamhet bor, inte var verksamheten genomförts. Den visar inte heller kulturprogrammets geografiska fördelning, eftersom dessa deltagare inte uppger några personuppgifter vid deltagande.

Studieförbunden bedriver folkbildningsverksamhet i alla Sveriges kommuner. Analysen utifrån RegSO visar att **studieförbunden också når deltagare boende i samtliga av Sveriges RegSO.**

Nedskärningen slår mot landsbygder

När landets alla RegSO grupperas efter bebyggelseyp framgår det att minskningen är störst i de RegSO som är landsbygdsdominerade och minst i de som är tätorter utom centralorten. När RegSO kombineras med SKR:s kommuntyper framträder ett mönster där deltagandet minskat allra mest i landsbygds kommunernas landsbygdsdelar. Det finns landsbygdsdelar även i storstadsregionerna, men de drabbas betydligt mindre av nedskärningen:

landsbygds kommunernas landsbygdsdelar minskar fyra gånger så mycket som storstadskommunernas landsbygdsdelar.

Analysen visar också att förhållandet mellan landsbygd, tätort och centralort är omvänt i landsbygds kommunerna mot hur det är i storstadsregionerna: I glesa kommuner minskar deltagandet mest i landsbygdsdelarna, och minst i den tätare bebyggelsen. I storstadsregionerna minskar deltagandet istället nästan hälften så mycket i landsbygdsdelarna som i staden.

Socioekonomi spelar roll – på olika sätt

Vi har också grupperat RegSO efter socioekonomiskt index¹: högt, mellan och lågt. I denna analys blir det ännu större skillnad mellan olika delar av landet.

I kommuner som domineras av landsbygd och mindre orter minskar deltagandet betydligt mer i områden med lågt socioekonomiskt index, jämfört med områden med högt respektive mellanhögt socioekonomiskt index. Områden med lågt socioekonomiskt index minskar dubbelt så mycket om de ligger i en sådan kommun, som i riket.

I storstadsregionerna är förhållandet återigen det motsatta: i storstäderna minskar deltagandet mest i områden med högt socioekonomiskt index, medan **deltagandet har ökat i de socioekonomiskt svaga områdena. Detta är den enda grupp av områden där deltagandet ökade år 2024.**

Vad beror det på?

Analysen visar samband mellan bebyggelseyp, socioekonomiskt index, och förändringen i deltagarantal. Statistiken säger dock ingenting om eventuella orsakssamband. Det går ändå att resonera kring möjliga förklaringar.

Syftena med statens stöd till folkbildningen är formulerade i kompensatoriska termer, studieförbunden förväntas bland annat utjämna utbildningsklyftor och ge en ökad mångfald av människor möjlighet att delta i samhällsutvecklingen. Troligtvis är RegSO med lågt socioekonomiskt index typiska områden där studieförbunden vill bedriva viktig folkbildningsverksamhet. I storstadsregionerna, där det är kortare avstånd och finns en stor övrig verksamhet – uppdragsverksamhet, betalkurser och traditionell utbildning – har studieförbunden troligtvis en större mängd personal kvar, trots minskningen i den statsbidragsfinansierade folkbildningen. Det gör att det fortsatt finns möjlighet att rikta verksamheten till de områden som är mest prioriterade. Storstadskommunerna har också haft en förhållandevis liten minskning.

I landsbygdskommunerna har minskningen varit störst. Där tvingas färre anställda täcka ett betydligt större område och det finns mindre resurser att styra var verksamhet bedrivs och var den läggs ned när resurserna inte räcker till. Då drabbas de områden som är svårast att nå – även om behoven av folkbildning kan vara nog så stora.

Studieförbunden finns fortsatt i alla kommuner, och har deltagare i alla delar av alla kommuner. Med kraftigt nedskurna resurser får studieförbunden dock allt svårare att nå ut och att klara det kompensatoriska uppdraget. Skillnaderna ökar både mellan olika delar av landet, och mellan olika områden i samma landsände. Det är i landsbygdskommunerna som det märks mest.

¹ Måttet socioekonomiskt index är skapat av Delegationen mot segregation och SCB, och väger samman tre indikatorer: andel personer med låg ekonomisk standard, andel personer med förgymnasial utbildning och andel personer som har haft ekonomiskt bistånd i minst tio månader och/eller har varit arbetslösa längre än sex månader. Indexet blir en procentsats av befolkningen i ett område som är socioekonomiskt utsatta.